

MIKLÓSSY ENDRE
„Október hazalátogat”

Emlékeim az ötvenedik évfordulóról

*Mezey Katalinnak,
 a fenti című vers költőjének ajánlom*

„Korán reggel az ifjak kávéházába siettem. Ott találtam Vasvárit, Jókait, Bulyovszkit, Irinyit s.a.t.” Így kezdí Petőfi 1848 nevezetes márciusi napjáról írott naplóbejegyzését. Egy másik nevezetes, de októberi nap ötvenedik évfordulóján korán reggel fölöttébb kíváncsian én is így iparkodtam a Kossuth térre. Az előző hetek során ugyanis éjjel-nappal mindig lehetett ott találni valakit, sőt valamiféle keresztmetszetét is a népünknek, hajléktalan munkanélküliektől kezdve maroknyi székelyeken keresztül akadémiai doktorokig – igaz, ez utóbbiakból csak mérsékelt számban. A légkör mindenestre barátságos és felvilanyozó szokott itt lenni, sok régi jó ismerőssel a hősi ellenzéki időkből, kikkel oly hosszú idő után örömmel üdvözlöttük egymást. Közös volt ebben a heterogén társaságban az öszödi felzúduláson kívül, hogy semmibe vettük egyes demokratikusan választott képviselőinknek azt az utasítását, hogy a Parlamentben kell politizálni. Mi ezt a Parlament előtt kíséreltük meg napról napra és éjszakáról éjszakára.

Szóval reggel fél kilenc tájban. De már nem jutottam el a térre, kordon vette körül. Találkozni is csak K. Gy. Cs-vel volt szerencsém, aki nálam is korábban érkezett, így első kézből tudhattam meg tőle, mi történt itt. Volt egy megállapodás a kormány hivatásos és a tér nem hivatásos politikusai között, hogy utóbbiak maradhatnak, kordonnal elválasztva a nagy állami ünnepség idején is a téren. Az érkező nemzetközi vendégekre és sajtóra tekintettel gondolom kínos lett volna a szabadság ünnepe előtt erőszakot alkalmazni velük szemben. Csak éppen a biztonsági szervek megkérték az ott éjszakázókat, hogy átvizsgálás céljából egy negyedórára mégis hagyják ott a teret, utána majd visszajöhetnek. Ők meg elhitték ezt, csakúgy, mint 17 októbere óta szinte mindig (kivéve éppen az ünnepeket 1956-ot).

No, ez a hajó elment – bár majd látjuk, vissza fog érkezni. Mit lehet itt tenni? Mindenesetre körbejártam, hogy meddig tart a kordon. Derekas munka volt, teljesen bekerítette a teret, elért az északi rak-

partig. Séta közben azután ámulva láttam a Markó utcai mentőállomás körül a rengeteg készenlétben álló mentőkocsit. Azzal az érzéssel mentem tovább, hogy ezek sejthetnek valamit.

A Corvin közben, mint mindig, többféle ünnepség, nagy, de folyton cserélődő tömeg és cserélődő hírek, közöttük az, hogy a külföldi delegációk a szabadság furcsa, kordonok közé zárt ünneplése után az Akadémia utcán át fognak távozni. Nosza oda, hogy legalább láthassanak nem hivatalos magyarokat is. Ámulva vettem észre, hogy közben a kordon megettől kezdődött és már a Bajcsy-Zsilinszky útig ér. Itt mindenestre letanyáztunk, egy kisebb csoport válogatott transzparenssekkel, egymásnak ismeretlenek, de nem sokáig. Általában jellemző volt ezen a napon, hogy vadidegenek szívesen szóba elegyedtek egymással az utcán, sok év óta nem tapasztaltam ilyet, de mintha emlékeztetett volna az ötven évvel azelőttiekre. Volt ott egy nyolcvan fölötti barátságos öregúr, aki rendőrtiszt volt az ötvenes években, és 57 januárjában szerelt le, mert tudta, mi fog történni, és nem akart benne részt venni. „Ne a kommunistákat szidják – tanácsolta –, azok között sok volt a tisztességes. De ezek bolsevikok.” És ahogy elnéztem az utca torkolatánál rangjelzés nélküli intézkedő főember arcvonásait, a Gestapo jutott az eszembe. Modellt állhatott volna a sturmbannführer szobrához. Nem volt valami megnyugtató érzés.

A külföldiek azonban nem jöttek, mint kiderült, kicsempészték őket másfelé. Így aztán a Bazilikához indultam, mert híre járt, hogy valami ifjúsági gyűlés van ott. Nem találtam meg, továbbmentem hát arra az ünnepségre az Astoria Szállónál, amit eléggé el nem ítéhető módon a nem hivatalos magyar nép, úgy kétszázezer ember számára szervezett a „legnagyobb ellenzéki párt.” De már az ünnepi beszédek alatt aggasztó hírek érkeztek a városból.

A Corvin közben, mint mesélték, közben fordult a kocka. Híre járt, hogy az ünnepség végén elbontották a kordont a Kossuth tér körül, így aztán a gyülekezet egy része visszaindult. Wittner Mária, az ünnepi szónok, aki sejthetett valamit, óvta őket, hogy ez provokáció, de a társaság elszánt volt, és így beleszaladt az Alkotmány utca elején közben fölállított, a gestapós cimborá által vezérelt vízagyúkbá. Eközben három helikopter körözött az égen, könnyű volt rájönni, hogy a földi hadműveleteket irányítják, és az is nyilvánvaló volt, hogy a kibontakozó utcai csatát rá fogják nyomni az óriási tömegre. Ezért az ünnepség

végén a rendezők kissé idegesen felszólították az embereket, hogy másfelé távozzanak. De már késő volt.

Sok rosszat lehet mondani mirőlünk, magyarokról, de gyávák nem vagyunk, ellenkezőleg, megvadulunk az erőszak hatására. Aki ezt tudja, persze jól fel is használhatja különféle célokra. Így kezdődött az egyenlőtlen felek csatája, felbukkantak az első fekete egyenruhás rohamcsapatok, a tüntetőket meg elkezdték az oszlófélben lévő tömeg, vagyis a Deák tér felé szorítani. Ők pedig megpróbálták barikáddal védeni a pozíciójukat – de hát utcakövek, mint 56-ban, már nincsenek, így elég nehezen ment a dolog. Amíg nagy ámulatomra el nem indult egy barikádnak szánt tank a forradalmi nosztalgiából kiállított emléktárgyak közül. Ezek a T34-esek ugyanis önindítóval, akkumulátor nélkül működtek, és egy találékony öreg ötvenhatos értett is a kezeléséhez. De a vízágúval szemben mit sem használt, a vizet pedig ötletesen be is színezték, hogy könnyű dolga legyen majd a razziáknak. A víz mellett persze mást is bevetettek. Szerepe lett a könnygáznak, a gumibotnak, a gumilövedékeknek, sőt még az élővilág is felbukkant az avatott kezekben, vipera formájában.

Az első meglőtt sebesültet még az ünnepi beszéd alatt láttam, odahozták a Károly körútra, erősen vérzett, a környező emberek orvosért kiáltottak. Azután – nem hittem a szememnek – megindult a lovasroham. Az egész, széles Károly körút tele emberekkel, és akkor beléjük vágtattak, akár hajdan a cár atyuska kozákjai. Csodával határos módon nem történt tömegkatasztrófa, egy barátom szerint azért, mert a ló intelligens állat, nem úgy, mint a gazdája. Egy méterre zúgtak el mellettem, és ebben a pillanatban úgy elfogott a pulykaméreg, hogy szinte bármire képes lettem volna.

Jött azután az SA, a rendőri jelzés nélküli paramilitáris egyenruhás osztag más irányokból is, a tömeg pedig, amely már hazatérőben volt, most meggondolta magát, és kisebb-nagyobb csoportokra bomolva elindult az utakon, világos cél és útirány nélkül, de elszántan. A gáztörvények érvényesülését láhattuk itt: nyomás alatt minden gáz összetömörödik.

Révész Máriusz, a Parlament megválasztott képviselője igazolványa felmutatásával megkísérelte a rohamosztagot megállítani, ne támadjanak az emberekre, de leütötték, megrugdosták, igazolványát eltaposták. Eszembe jut erről a fiatal Kovács Imre esete. 1934-ben a békéscsabai piacon beszélgetett az emberekkel, szociográfiai munkája közben, és odament egy

csendőr, feltehetőleg valami izgatót látván benne. Ott volt azonban Matolcsy Máttyás parlamenti képviselő is, akinek a megbízásából a felmérés készült, rászólt a csendőrre: „álljon vigyázzba, fiam!”, és elővette az igazolványát. A csendőr meg tisztelgett és lelépett. De hát az más rendszer volt, Horthy-fasizmus, mint tudjuk. A mi esetünk inkább Kopácsi Sándor rendőrkapitányéhoz hasonlít, aki, midőn Szerov tábornok 1956. november 5-én letartóztatta, hiába vette elő a képviselői igazolványát, a KGB-főnök röhögve bele-rúgott és rátaposott, akárcsak szerény kései utódai.

Kilenc óra felé holtfáradtan hazagyalogoltam, a továbbiakhoz csak a tévétudósításokból volt szerencsém, meg szomszédok elbeszéléséből, akik hajnali kettőig őrizték a barikádot az Erzsébet hídon, várván a „traktorosokat”, akárcsak 56-ban az ENSZ-csapatokat. Isten tudja, lehet, hogy volt is ilyen szándék, de józan önmérséklettel meggondolták magukat. A rohamosztagosok pedig átfésülték a várost, berontottak a presszóba, összeverték és elhurcolták, akit csak jónak láttak, számos külföldi turistát is. Egy fiatal mexikói egyetemista, aki éppen látogatóban volt nálunk, ámulva kérdezte a vendéglátó barátjától: „Ti, magyarok így szoktatok ünnepelni?”

És végül megjelent Budapesten London hajdani halhatatlan zenészenek, Händelnek a szelleme! Miközben az utcán a vízizenével szolgáltak a rohamosztagosok, a Kossuth téren, a kettős kordon mögött nagyszerű tűzijátékkal ünnepelték a magyar szabadság napját azok, akiknek mindez szabad volt.

Néhány héttel később született meg a FIFA döntése arról, hogy a labdarúgó Európa-bajnokságot nem Magyarország fogja megrendezni. Az ember nem is érti, hogy miért.

2006. augusztus 18-án a következő hírrel találkoztam az interneten. „A titkosszolgálatok, egyes rendészeti operatív szervek és karhatalmi erők az alábbi főbb utasításokat kapták. Mától bírói engedély nélkül minden telefon lehallgatható Magyarországon, bárki operatív megfigyelés alá vonható, lakása, irodája átkutatható, levelei másolhatók. A BRFK vezetője, Gergényi Péter szabad kezet kapott bármilyen tömegmegmozdulás azonnali és erőszakos felszámolására. A REBISZ tartalék erőt biztosít a fővárosban és az országban. A rendőri vezetés felhatalmazást kapott – akár fegyveres erőszak útján is – bármely kormányellenes megmozdulás azonnali elfojtására. A titkosszolgálati ügynököket mozgósították a piacok, vásárcsarnokok, plázák,

más tömeges találkozásra alkalmas helyeken a hangulat megfigyelésére, kormány ellen mozgolódó baráti körök tevékenységének a jelentésére. A kormányépületek őrzését megerősítették.”

Még az Őszödi Szivárgás és az azt követő robbanás előtt voltunk. Vonogattam a vállamat, két évvel az EU-csatlakozásunk után sehogyan se tudtam

elképzelné, hogy a kormány efféle bolsevik típusú polgárháborús helyzetet készítené elő. De most, a történetek után, mit szóljunk hozzá?

Lányi András az eseményeket azzal az akasztófa-humorral összegezte, ami oly sokszor segített már nekünk a hasonló helyzetek elviselésében: „Nem volt forradalom, de levették.”

SÁRÁNDI JÓZSEF

Mintha

*Mintha a Hallgatás Völgyében
pihennék megint.*

*Mintha a Holdközvet csiszolt,
elektromágneses barokkiája
lenne újra a váncosom.*

*Mintha testem
halálos fáradtságát
szívná ki közben,
az idegenektől meggyalázott
magyar anyaföld.*

Káromlás

Ladányi Mihály emlékére

*Távozott veled e föld színéről
a nyájtalan utolsó nomád,
s mert sorsodnak nincs váltótársa,
felhőké garabonciád.*

*Kit érdekel legendás nyomorod,
talmi szerelmek szabad ege?
miért lettél az igazmondás
elvetemült nagybetege?*

*Lázzal fűteni, magyar télben?
Rád zárult a csemői présházszoza.
Egyedül tavaszt csinálni?! –
Hogyan lehattél ily ostoba?*

*Csaltál ötvenkét esztendeig,
csalódtál közben több évszázadot.
Ne legyen könnyű a sárga föld,
ha idő előtt elhallgatok.*